

ואילו ר"מ ס"ל שהיא מניעה חיצונית - מניעה מצד הגברא. והוי בגדר "אריא דרביע עלה", כאילו מישהו אינו נותן לו להכנס לסוכה שבעיקר הסוכה לא חל בה גדר אינה ראויה אפילו לאותה שעת עצמה. וע"כ בשאר ימים כשרה גם לכתחלה.

ובראשונים נחלקו שם כמאן הלכה (עי' ברא"ש שם) אי כר"י ככלל הנקוט בדינו - ר"מ ור"י, הלכה כר"י, ואם כר"מ כסתם מתני' דהתם.

עפ"י יש לבאר גם נידו"ד, דמה"ת אפשר להפריש הטבל וממילא מה"ת הוי בגדר י"ב היתר אכילה, שהרי בידו להפריש, אלא שאיסור דרבנן מונע ממנו. דאם נאמר שהוא דין בחפצא הוי שוב כאין בידו והוי בגדר אי"ב היתר אכילה. וזהו אם לנקוט כר"י דסוכה ע"ג גמל פסולה כל שבעה. אכן, לר"מ, דאין זה אלא בגדר "אריא דרביע עלה", האתרוג מצד עצמו הוא בגדר י"ב היתר אכילה, שהרי אפשר להפריש עליו ולהתירו, והמניעה מצד האיסור דרבנן להפריש ביו"ט אינו אלא מניעה חיצונית, שאינה מפקיעה ממנו את הגדר של היתר אכילה שבו. וזוהי שיטת התוס', אשר ע"כ טבל עיקר פסולו אינו מצד אי"ב היתר אכילה, אלא מצד שגם לאחר הפרשה יש כאן חלק כהן.

י"ב.

והנה לפ"ז יש לשאול לכאורה דא"כ בדמאי אמאי פסול (לב"ש) מצד אי"ב היתר אכילה, ולב"ה כל עיקר הכשרו אינו אלא מצד דמותר להאכילו לעניים. והרי גם דמאי אינו אלא תקני"ח דלפי התוס' אין זה אלא בגדר מניעה חיצונית בחינת אריא דרביע עלה, שאינו מפקיע ממנו תורת היתר אכילה שבו.

ונראה דהבדל ישנו בין תקנת דמאי לשאר תקנות חכמים, והוא עפ"י דברי הגמרא שבת (דף כ"ג) דבכל מצוות דרבנן מברכים עליהם "וציונו", ולא כן בדמאי. ואמרו בזה: אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דבריהם לא בעי ברכה וכו' רבא אמר רוב ע"ה מעשרים הם. והסבר הדברים כי בדמאי תקני"ח היתה לחשוש שמא יש כאן טבל, לא שחייבוהו חכמים להפריש מצד תקני"ח, שאם באמת הופרש אינו מקיים שום מצוה. אלא שאמרו חכמים שחייב הוא לחשוש שמא לא תוקן. שבעוד שלפי ד"ת פטור הוא מלחשוש לזה כדין ספק, ובפרט כאן שרוב ע"ה מעשרים, ובעלמא אזלינן בתר רובא. מ"מ אין האיסור נהפך להיתר בזה, אלא שאין לו לחשוש, והוי כמי שנכשל באונס. ובזה אמרו חכמים להחמיר בספק זה, מטעם החשש שמא פוגע הוא בטבל דאורייתא.

ומכיון שהחשש הוא שמא יש כאן טבל, הרי שיש לנהוג בו כאילו הוא טבל ודאי, לכל דיניו האיסוריים שישנם בטבל, וע"כ אם בטבל ודאי פסול האתרוג מצד שאי"ב היתר אכילה, שהוא לא רק גדר אריא דרביע עלה אלא איסור חפצא, כן יש לנהוג בטבל של דמאי, שספיקו אסור כאילו היה ודאי. וזו היתה התקנה, לא תקני"ח עצמית, אלא תקנה שלא להסתמך על הכלל דאזלינן בתר רובא.

ועפ"י נראה דתתורץ גם קושית רע"א, דמאחר שפטור לתת לכהן התרומת מעשר נמצא שהכל שלו, ואין כאן פסול מצד "שלכם". דכיון דכנ"ל תקנת חכמים בדמאי היא שעלינו לא להשתמש בכלל של אזלינן בתר רובא בכל מה שנוגע לעניים שבאיסור, א"כ מאחר שבטבל ודאי האתרוג פסול מצד שגם לאחר הפרשה יש כאן חלק כהן, גם בטבל של דמאי עלינו לנהוג בחומרא זו. כי זו היתה התקנה להשוות טבל דמאי לטבל ודאי. וע"כ אעפ"י שבדמאי פטור מלתת התרומת מעשר לכהן מדין ספק ממון - הממע"ה, הרי בכל מה שנוגע לענייני איסור דינו מדרבנן כטבל ודאי, והוי לענין זה כספק אינו שלו ואינו יוצא בזה י"ח, אלא מטעם מיגו וכו' או מצד דחזי לעניים. ואילו לב"ש דלא ס"ל להא דחזי לעניים, בפסולו הוא עומד כטבל ודאי. וא"ש דברי הגמרא גם לשיטת הטור.

סימן קז : אבהות בהזרעה שלא כדרכה

עם התפתחות מדעי הרפואה בזמננו, הולך ומתרחב, במקרים של קשיי הריון מסיבות מסוימות, השימוש בהפריה מלאכותית, היינו - זרע הבעל ממבחנה מוכנס ע"י זריקה לתוך רחם אשתו. זוהי הצורה המומלצת מבחינת ההלכה (אם כי גם בדרך זו יש מחמירים). קיימת גם אפשרות של הקפאת הזרע ושמירתו במצב זה לשימוש בתקופה יותר מאוחרת. מבחינה זו יתכן גם שהזרע המשומר בדרך זו יוכנס לרחם אחר מות בעל הזרע, באופן שהולד יולד זמן רב אחרי שבעל הזרע הלך לעולמו.

לבירור הלכות של הנ"ל, באשר להתיחסות הבן לאביו לענייני הלכה שונים, מוקדשים הדברים הבאים.

א.

המקור העיקרי שבו מצוי דיון בגמרא בדבר הדומה להריון בדרך זו, הוא במס' חגיגה (י"ד - ט"ו) וזו לשונה :

שאלו את בן זומא : בתולה שעברה מהו לכהן גדול (והיא אומרת שימצאו לה בתולים. א"נ כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת ומצא לה בתולים. ואח"כ נמצאת מעוברת, מהו לקיימה משום "בתולה מעמיו יקח". רש"י). מי חיישינן לדשמואל, דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם. או דילמא דשמואל לא שכיחא. אמר להו : דשמואל לא שכיח, וחיישינן שמא באמבטי עיברה (אמבטי : כלי שרוחצים בו כל הגוף. וי"ל שהטיח שם אדם שכבת זרע ונכנס במעיה. רש"י) עכ"ל.

ובמסורת הש"ס שם : וחיישינן נמי אמרינן לקולא, רש"י בשבת קנ"א, ב'. היינו שבן זומא אכן התיר אותה לכה"ג מטעם זה, שלמרות הריונה דנה כבתולה שמתורת גם לכה"ג.

ב.

ודנו מפרשי השו"ע, מה דין הולד שנולד בדרך זו של הריון באמבטיה מבלי שהיתה ביאת אדם, האם מתייחס הולד אחרי בעל הזרע. הסתפק בזה ב"חלקת מחוקק" (אבה"ע סי' א', סק"ח): "אם קיים האב פו"ר, ואם מקרי בנו לכל דבר". והביא לזה את האמור בליקוטי מהרי"ל: נמצא, שבן סירא הי' בנו של ירמיה שרחץ באמבטי, כי בן סיר"א בגימטרי ירמיה, וכו' ע"כ. מלשונו נראה שלא מצא בדברי המהרי"ל הכרעה לספיקו. אולם ב"בית שמואל" שם כ':

ויש להביא ראיה ממה שאמור בהגהת הסמ"ק, והבי"ח הביא ביו"ד סי' קצ"ה: "אשה מוזהרת שלא תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר, פן תתעבר משי"ז של אחר, גזירה שמא ישא אחותו מאביו, משמע **דהוי בנו לכל דבר". עכ"ל.**

אכן הט"ז שם (סוף ס"ק ח') העיר:

ואין זה ראיה דשמא **לחומרא** אמרינן, לקולא לא אמרינן. בפרט במידי דתלי בקום ועשה. והיא נתעברה בעצמה, דאינו יוצא בזה. ע"כ.

היינו שמסופק בשתים: האחד, שמא אינו מעיקר הדין, אלא בגדר חומרא. בעוד שלעיקר הדין יתכן שאין כאן התייחסות לבעל הזרע שייחשב כבן לאביו. ועוד, שגם אילו תמצא הכרעה שאכן הבן מתייחס לאביו, שהוא בעל הזרע, עדיין יש מקום להסתפק לענין קיום המצוה, שזו תלוי בקיומה במעשה, מה שלא הי' במקרה דנן.

ג.

והמשיכו לדון בזה האחרונים:

בסי' "ברכי יוסף" (לחיד"א זצ"ל אבה"ע סי' א', ס"ק י"ג) כ' בזה:

... ולא אכחד דלבי מהסס דיש קצת לדחות (הרא"י מהסמ"ק שהביא הב"ש כנ"ל) דהא לשון ההגהה דסמ"ק הנזכר כך היא: משי"ז של איש אחר קפדינן, כי היכי דקפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו. והרבנים הנזכרים פשיטא להו דמ"ש גזירה שמא ישא אחותו מאביו קאי אדם בא לה ש"ז של איש אחר דרך סדין. **ויש לדחות** דדילמא האי דקאמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו לא קאי אמאי דקמן, אלא סירכא דלישנא דגזירת הבחנה הוא דיהבי טעמא בש"ס ... וזהו שאמר **"כדאיתא** ביבמות". ולעולם בנדון זה דדרך סדין לא קאמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו. ... ורצונו לומר דהכא הגם **דלא שייכא** גזירה שמא ישא אחותו מאביו - **ואין אב** (כלומר, שאלבא דאמת בזה אין לו יחוס אב כלל). מ"מ יש להקפיד בדין עירובא זרע הבא ממק"א. באופן שאינה ראיה חותכת, דיד הדוחה נטויה, דהכא ל"ש גזירה שמא ישא אחותו מאביו ממש, אלא דנקיט מאי דאתמר גבי הבחנה. עכ"ל.

ד.

ויוצא מדבריו, שאם אמנם מתשו' רבינו פרץ שמובא בסמ"ק מבואר שדין ממזרות אין בעיבור מאמבטיי [באשת איש שקלטה זרע מאדם אחר כמו שהעתיק משם לשונו שמשום זה לא מצינו קפידא שתשכב אשה נדה ע"ג סדין ששכב עליה בעלה שמא יקלט הזרע ויהי' בן הנדה. דודאי אין לחוש **דליכא ביאת איסור** ועבירה והולד כשר. דאל"כ לא מצינו ידונו ורגלינו בביהמ"ד, דודאי בן סירא היתה הורתו בענין זה וכו'. ע"כ דאין אפילו חשש ממזרות, כשהזרע עצמו הוא כשר, והממזרות באה עליו מצד ביאה אסורה של איסור עריות, כגון אשת איש וכו"ב]. מכל מקום עדיין יש מקום לפקפק אם נשמר היחס של בן ואב כלפי בעל הזרע ככה"ג שקליטת הזרע לא היתה בדרך כל הארץ, אלא דרך אמבטיה. ומכיון, שאותו פקפוק קיים באשר להפרי' ע"י זרע שנקלט במבחנה והועבר משם ע"י זריקה לרחם אשתו של בעל הזרע. דבכה"ג הולד הוא בבחינת "ואין אב". וזה לא רק לענין קיום פו"ר (כפי שמאריך שם אח"ז) אלא גם בכל עיקר ההתייחסות אחר האב.

ה.

כן מצדד בסי' בני אהובה (לבעל התומים זצ"ל בפי' ט"ו מה' אישות הלי' ו') שאין אשה נפסלת גם כשקלטה זרע פסול באמבטי, כיון שלא היתה כאן ביאה אסורה. ומוכיח זאת מהסוגיא דחגיגה הני"ל שמסיק שם שמוותרת לכהן מצד דתלינן דבאמבטי עיברה. וקשה שמ"מ הרי יש לחוש שמא מזרע פסול נתעברה. וזה לפי מה שהתוס' שם (ד"ה בתולה) פירשו שהבעי' היתה גם אליבא דר' יהושע דסי"ל באשה מעוברת גם כשאומרת לכשר נבעלת, דלא מפיה אנו חיים ואסורה לכהן, ומכש"כ לכה"ג. אלא מוכח מזה שגם אם הי' מזרע פסול אין האשה נפסלת, כיון שלא היתה כאן ביאה שאוסרתה. [אלא שחזר ודחה הרא"י, דהרי בא להתירה גם מצד דנבעלה בהטי', שאין עמה איבוד בתולים, שמ"מ קשה ככה"ג שנבעלה ממש ודאי לדעת ר' יהושע נפסלה. אא"כ נוכח לומר דמייירי במקום שלא היו שם פסולים, לחשוש מהם. ומ"מ מסיק "נראה מפשטא דלישנא דכשרה לכהונה במקום פסולים".]

ו.

ומדברי האחרונים ניתן להביא עוד, דמסוגיות הש"ס ניתן להוכיח דבאמבטיי (וכיו"ב), בנידון שלנו בדרך של מבחנה) שאין בזה יחוס הבן לאב:

א) ב"בני אהובה" הני"ל מקשה בהא דאמרו במשנה יבמות (כ"ב, א') ובנו הוא לכל דבר. ובגמרא שם: לאתויי מאי - ומסיק לאתויי ממזר. ולמה לא אוקי לה לאתויי בנתעברה באמבטי, אע"כ שבוזה באמת לא ייחשב כבנו. ודחה די"ל דבוזה לא ניתן להוכיח שהוא זרעו, שמא עוד אחר הטיל זרעו באמבטי. אך באמת זה תמוה, שהרי ניתן לפרש באמבטי שברשות

היחיד של הבעל והאשה, והרי בכה"ג ודאי הוי כמו כל בעל ואשה שאין אנו מסופקים דילמא לאו אביו הוא דאזלינן בתר רובא (חולין י"א).

(ב) כן הוקשה לטו"א (חגיגה שם) מסוגיא דיבמות (דף י') דלא מצי משכח"ל פוטרות צרותיהן ב"אמו", מפני שזה לא יצויר אלא בגוונא דאיסורא ובי"ודאי לא קתני". והרי יתכן בכלה שנתעברה מחמיה באמבטי דלא היתה ע"י ביאה אסורה. ומשכח"ל ג"כ באופן כנ"ל שגרו באותה דירה, באופן שאין מתעורר ספק שמא מאחר נתעברה.

(ג) בס' דברי מלכיאל (ח"ד סי' צ"ז וק"ז) מהסוגיא דיבמות (צ"ז, ב'): אח הוא וברי הוא, אחתי' אנה דדראי על כתפאי. ועוד שם בזה כמה דוגמאות שנאמרו שם רק בעכו"ם שבישראל הרי זו ביאת עריות. אך לפי הנ"ל דמוכח, שבנתעברה בכה"ג שלא היתה ביאה אסורה משכח"ל גם בישראל, אמאי קבע בפסקנות שזה לא יתכן כ"א בעכו"ם. וכל אלה הקושיות תתיישבנה, אם נסיק שבכה"ג שלא הי' בדרך ביאה, כשם שאין בזה משום איסורי עריות, כן אין בזה גדר ייחוס, והוי כמו שנולד מבלי התייחסות אחר האב, לא רק לענין קיום פו"ר, כי גם לענייני יחסי קורבה שמתהוים בין האב ליוצא חלציו, רק בנתעברה האשה בדרך כל הארץ, ולא דרך אמבטי או מבחנה.

ז.

מסקנת הדברים: ספק גדול קיים בולד שנולד בדרך מבחנה, אם יש לו התייחסות אחרי אביו. ומכל מקום דבר ברור הוא שאין על הולד תורת פסול, כל שהפסול נובע מביאה אסורה. אכן אם הזרע הוא של פסול, כגון ממזר וכיו"ב, פסול זה אין בדין שיפקע. וא"כ, אשה שקיבלה זרע מבעלה דרך מבחנה, ספק התייחסותו לאב בעל הזרע בעינו עומד, אם כי איסור אין בזה. (וממה שהבאנו (אות ה') מסי' בני אהובה אין ראייה לגבי כשרות הולד עצמו).

כל זה אמור אם הזרע נכנס למעי האשה בעוד בעל הזרע חי. ולא כן הדבר בזרע מוקפא שנכנס למעי האשה לאחר מות האיש בעל הזרע, וכמו שיבואר להלן בע"ה.

ח.

כי הנה ראיתי בעתון "הצופה" תחת כותרת: "פסק הלכה של גדולי הרבנים" (מבלי שפורט מי הם "גדולי הרבנים" האלו) שנאמר בו: "ילד שיוולד מזרע מוקפא - זכאי לירושת האב". וההמשך בזה הלשון:

ילד שיוולד מזרע מוקפא לאחר מות אביו, יהי זכאי לקבל את ירושת האב, גם אם יחלפו עשרות שנים והירושה כבר חולקה בין אחרים - כך קובע פס"ד תקדימי שניתן בימים אלה ע"י מספר רבנים, שביקשו לשמור על עילום שמם, לאחר שנדרשו לסוגיה זו על ידי מנהלי בי"ח גדול בארץ.

... הרבנים פסקו, כי הילד יהיה זכאי לירושה עפ"י דין תורה. ועל שאר היורשים יהי להתחלק עמו בירושה.

הרבנים ביקשו לשמור על עילום שמם שכן חששו מתגובת הרחוב החרדי מכך שנתנו לגיטימציה לתרומת זרע והקפאתו.

אין הבדל בין ילד שנולד כתוצאה מיחסים נורמליים לבין ילד שנולד מהקפאת זרע.

מבחינה תורשתית, הילד הוא צאצאו הישיר והטבעי של אביו, וההקפאה לא גורמת שום שינוי. וכי עכ"ל הידיעה.

איני יודע מי הם שפסקו כזאת. ולענ"ד זוהי טעות בהוראה, שאף אם אמנם אין שום יסוד להבחין בין זרע טרי לבין זרע מוקפא, אולם נ"ל שגם אם ייפסק כמסקנת הבי"ש הנ"ל, שיש לו ייחוס לאב, גם אם לא הי' בדרך ביאה, כדרך כל הארץ, מ"מ משמת בעל הזרע והלך לעולמו, שוב נקטע היחס עמו, ולא יתייחס הולד אחרי הבעל הזה. וזה כפי שיבואר להלן.

ט.

הנה בנובי"ק (א"ע סי' ס"ט) הביא קושיא בהא דקיי"ל דימי הבחנה שצריכה האשה להמתין אחרי מות הבעל צ' יום מיום המיתה, דאמאי לא אצרכין להמתין עוד ג' ימים לקליטה (ברכוח ס', א') שהרי יתכן שלא יקלט הזרע עד סוף זמן הקליטה, א"כ יצטרכו צ"ג יום.

וחידש בזה הנובי"ק, שאם בשעת מיתת הבעל טרם יקלט הזרע, אין זה בנו ליבוס, דקרינן בזה "ובן אין לו", כיוון שבשעת מיתה עדיין לא נקלט הזרע. ומשום זה תתיבם ממנ"פ, ולא צריך להמתין יותר מצ' יום, שאם אכן נקלט, הרי צ' יום יהי ניכר העיבור. ואם לא נקלט שמשום זה באמת לא יהא עיבורה ניכר, כי אז שפיר מייבם. וכי בזה שאם אמנם לגבי כל הדברים ייחשב בנו, אך לייבוס - לא. עכ"ד.

י.

ובסי' קרן אורה (סוף פ"ט דיבמות) השיגו בזה"ל: "דינו תמוה מאוד, דהיכן מצינו יבוס שלא במקום נחלה וזה הבן יורשו ואחיו מייבם. ועוד דהא כל מ' יום לאו ולד הוא אלא מיא בעלמא, ואפ"ה לאו בת חליצה וייבוס היא. ואע"ג דבתרומה מותרת, כדאיתא לעיל ס"פ אלמנה, היינו משום דזה בכלל מתים כחיים, דבתרומה בעינן שיהי הולד קיים, ולא קודם שנוצר ולא אחר שמת. אבל לענין יבוס, כל שיש שסופו להיות לו זרע, או שהיה לו ואח"כ מת, לאו בת יבוס היא. והכל משום דרכיה דרכי נועם ודו"ק" עכ"ל.

י"א.

ותמיהתו עצומה, שלא רק "היכן מצינו וכו'" שהרי מקרא מלא הוא ביבם, "יקום על שם אחיו" - לנחלה. ואיך ניתן להפריד בין יבום לנחלה. אך גם בל"ז הרי לפי היסוד הנקוט שגם אם נולד הבן אחר מות האב, אם ממ"ש "ובן אין לו" - עיין עליו, ואם ממ"ש "ולא ימחה שמו" - פרט לזה שאין שמו מחוי אין שם דין יבום (עיי' יבמות ל"ה, ב') גם בכה"ג אין שם יבום, כיון שזה עומד להקלט ולהתפתח; שהרי שכנ"ל, גם בשכבר נקלט, כהערת ה"קרון אורה", עדיין אינו אלא בגדר "מיא בעלמא"; וא"כ אין בעצם כל הבדל בין שכבר נקלט בפועל, בין שטרם נקלט, ואך נמצא במעיי האשה ויקלט. כל זה נראה ברור, ומה שקבעו חז"ל צ"י יום לקליטה, אין זה אלא משום דלא חיישינן למיעוטא ורוב זרע נקלט מיד.

י"ב.

אכן כל זה הוא בשהזרע נמצא במעיי האם ועומד להקלט, מבלי כל צורך בפעולה נוספת. ולא כן הדבר בזרע שנמצא בשעת מות הבעל מחוץ לגוף האשה במצב של קפאון, שרק באופן מלאכותי ע"י פעולות הנדרשות להוציאו ממצב זה ולזווגו עם הביצית שבמעיי האשה (אם שזו אשתו לשעבר ואם זו אשה אחרת) שמבלי פעולה זו לעולם לא יוולד, בזה הדין "ובן אין לו" נשאר לעולם, ואין לו מאז שום ייחוס אל המת.

דאי אפשר לומר, שבכה"ג ייחשב כבן המת, ויפקע אז ממנה דין יבום, דכאן הרי יש לדרוש בכיוון הפוך את הדרשה דגמרא ד"דרכי נועם", דאין זה דרכי נועם מאחר שבשעת מות הבעל לא הי' לו בן, ולא הי' עומד להיות לו בן (אם לא ייעשה מעשה, כנ"ל) שממילא חל עליו דין יבום, כשעברו על האשה צ"י יום של הבחנה, אם איתא שאם אח"כ יעשה מעשה בזרע המוקפא, ויוכנס למעיי אשה ויתפתח לולד, דאז יפקע למפרע זיקת היבום ויהיו הבנים ממזרים, והאשה תצא מהיבם, כדן מיובמת בטעות. הרי ודאי דקרינן בזה "דרכיה דרכי נועם" ואין זה דרכי נועם להוציא מהיבם ולעשות בניה ממזרים. כשם שמטע"ז עצמו מסיק בגמרא שאם במות הבעל הי' בן קיים, ומכוח זה הותרה לשוק, שאם אח"כ מת הבן, אין זה דרכי נועם שתצטרך להזקק אז ליבום. וע"כ אמרינן בזה שעשו מתים כחיים (יבמות פ"ז, ב'). וכדפי' רש"י שם: "... הלכך על כרחך "בן אין לו" בשעת מיתה קאמר והרי יש לו", עכ"ל. וכמו כן נאמר גם בהא דניד"ד: על כרחך "בן אין לו" בשעת מיתה קאמר, והרי אין לו. ואמרינן בזה, שמשעה שמת ואין כאן "בן", ואפילו לא בכח - דהיינו כשהאשה במצב של אפשרות הריון, חל בה דין יבום, ולידת בן בכה"ג גם כי יעשה מעשה כנ"ל ע"י הקלטת זרע המת, אינה מפקעת דין היבום, ויקום על שם אחיו לנחלה כדן יבום, כי ולד זה לא יתייחס על שם בעל הזרע שממנו הופרה. ואין הולד יכול לרדת לנחלה.

י"ג.

וכזה למדנו (מס' ב"ב ק"ט, א'): דכיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו, לענין נחלה נמי וכו'. וכן כתבו התוס' (שם, דף קט"ו) ד"ה בן הבן שכשם שמתפרש הכתוב שנאמר ביבום "ובן אין לו" שה"ה הבת, כן הוא מתפרש בענין נחלה. וע"כ אין שום סתירה מיבום לדיני נחלה, כי לא שם בן עליו, והיינו שאינו מתייחס אחרי האב, כיון שלא הי' עומד להולד, בדרך הרגילה, בשעת מיתת האדם שממנו לוקח הזרע.

וכך מצינו (יבמות כ"ב, א' - ב') דילפינן מהדדי דיני אחוה מדיני בן ובת, דלענין יבום. היינו, כשם שיש דין "בן" על ממזר, כן יש לו דיני אחוה. ומכאן שכשם שאין קוראים לו "בן" לענין יבום, כן אין הוא נקרא אח לענין יבום. ודרך הלימוד זה מזה הוא, שאם יש לו ייחוס, הרי זה כזה, ושם אינו בן, אינו אח. וא"כ מכש"כ לענין המושג "בן" עצמו שאם אינו "בן" לענין יבום אינו בן לשום דבר אחר, ואינו נחשב קרוב לענין שום דבר, כולל דיני עריות, דהיינו אחוה, וכל כיו"ב, כי אין לו שייכות לאב ולא למשפחתו לשום ענין. שכן דיני משפחה למדים מדיני יבום, ולא ניתן להפריד בין זה לזה.

וממילא ברור שולד שנוולד מזרע מוקפא אחרי מות בעל הזרע, אין לו שום יחס קרבה למשפחת האיש שממנו בא הזרע המוקפא. והיורשים כדן ירשו, ואין הולד יכול לתבוע חלקו בירושה. זהו מה שנראה לנו נכון וברור. והשי"ת יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות.

סימן קח : על הסכמה וחזרה בהריון ולידה דרך הפרייה במעבדה

א. בדין בעלות בעוברים

ב. בהתייחסות אחרי האיש והאשה בהפרייה מעבדתית, והבעלות על הזרע המופרה

ג. הסכם ואפשרות חזרה ע"י אחד מהצדדים במסירת זרע מופרה לפונדקאית

בני זוג עקר, עקב כריתת רחמה של האשה בגלל גדול ממאיר בו, הסכימו לבצע הפריה מלאכותית של ביצית האשה עם זרעו של הבעל והשתלחה באם פונדקאית במכון מתאים בחו"ל. לאחר הוצאת הביציות מגופה של האשה והפרייתם בזרע הבעל, הסתכסכו בני הזוג ביניהם, והבעל מסרב להתיר את העברת הביציות המופרות בזרעו לאשה פונדקאית כלשהי. נשאלת השאלה - האם אמנם יכול הוא לחזור בו?

א. בדין בעלות בעוברים**א.**

התורה מטילה חיוב תשלום דמי וולדות במקרה שניזוקו על ידי אדם, וחיוב זה כאמור בתורה - לבעל האשה (שמות כ"א כ"ב): "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ... ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים". חיוב זה הוא רק בנוק שנעשה על ידי אדם, אבל לא כשנעשה ע"י מזיקים אחרים, כגון שור או בור וכיוצ"ב (ב"ק דף פ"ז א', במשנה וברש"י שם, ועו"ש דף נ"ג ב, וברש"י שם ד"ה אדם).